

СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ ДІЄСЛІВ ЕМІСІЇ СВІТЛА

У статті схарактеризовано механізми та стратегії семантичної деривації лексики емісії світла (емітивів) — семантичного класу слів, які позначають ситуацію періодичної зміни стану світлового об'єкта в часі та просторі. Визначено моделі семантичної деривації дієслівних емітивів у слов'янських (українська, польська), германських (англійська, німецька) та романських (французька) мовах. Встановлено особливості динаміки розвитку семантичної парадигми названого класу слів у зіставному аспекті.

Ключові слова: дієслова емісії світла, емітиви, модель, семантична деривація, стратегія семантичного зсуву, концепт ситуації.

На сучасному етапі ефективність розв'язання будь-якої проблеми у мовознавстві значною мірою залежить від того, наскільки всебічно дослідник аналізує мовне явище, зважаючи інколи не стільки на власне лінгвістичну характеристику об'єкта дослідження, скільки на його гносеологічну властивість бути елементом мовної когніції, що відображає особливості природи людського знання, закономірності пізнавальної діяльності людини, специфіку її мисленневих стратегій тощо. Представляючи когнітивний (у широкому сенсі) вимір об'єкта дослідження, такого типу характеристики засвідчують його динамічний потенціал, який у царині лексичної семантики набуває іпостасі теоретичного конструкта під назвою «семантична деривація».

Обґрунтування семантичної деривації лексики передбачає залучення до аналізу тих сегментів словникового складу мови, які демонструють недискретний, континуальний характер номінації, яскраво виражену асиметрію мовного знака, тематично широку багатозначність. Лінгвістичним феноменом, який, без сумніву, втілює в собі зазначені характеристики, є лексика емісії світла — емітиви (*terms of light emission*) — семантичний клас слів, що позначають ситуацію періодичної зміни стану світлового об'єкта в часі та просторі, пор.: укр. *мерехтїти* «світити тремтливо, нерівно (про світло); блимати, мигтїти»: «Дївчина шулилась, хукала на посинїлі пальці й дивилась, як *мерехтіло* мигтючими зїницями вогнів вечїрнє місто» (СУМ¹, IV, 676); англ. *shimmer* «to shine with a tremulous or flickering light»: «Beneath their balcony the sea *shimmered* blue» (OED; BNC); фр. *scintiller* «briller en jetant des éclats lumineux irréguliers, par intervalles rapides, donnant une impression de tremblement»: «Sur la rive, dans l'herbe épaisse et noire, des lucioles, des vers luisants, *scintillant* d'une lueur bleue comme celle des étoiles» (CNRTL) тощо.

Актуальність обраної теми зумовлена загальним антропоцентричним спрямуванням сучасних семантичних теорій, тенденцією до поглибленого вивчення динаміки лексико-семантичних систем споріднених та неспорід-

¹ Список скорочень див. у кінці статті.

нених мов, що пов'язане з усвідомленням і визнанням факту функціональної та когнітивної природи мови.

Як об'єкт лінгвістичного дослідження лексика емісії світла традиційно розглядалася в аспекті слів тематичного класу сприйняття (клас перцептивної лексики). Предметом аналізу були: семантико-синтаксичні альтернативи дієслівних емітивів у різноструктурних мовах²; нейронна організація ментального лексикону дієслівних емітивів³; семантична класифікація дієслівних емітивів в аспекті обробки корпусних даних⁴; ступінь вияву ознаки (gradability) в семантиці дієслівних емітивів⁵.

При цьому небезпідставним є твердження про те, що лексика емісії світла може реалізувати власний дериваційний потенціал, виявляючи ознаки розширення концепту ситуації в ієрархії не лише внутрішніх (перцептивних), а й зовнішніх (ціннісних) систем людини. Вивчення дериваційного потенціалу емітивів доцільно розробляти на матеріалі декількох мов, оскільки регулярні типи переходу від одного значення до іншого можуть виявлятися в багатьох (якщо не у всіх) мовах світу, попри їх генетичну та типологічну відмінність⁶.

Мета розвідки — схарактеризувати механізми та стратегії семантичної деривації лексики емісії світла у слов'янських (українська, польська), германських (англійська, німецька) та романських (французька) мовах і з'ясувати динаміку розвитку семантичної парадигми емітивів у зіставному аспекті.

Мета дослідження зумовлює необхідність розв'язання таких завдань:

– описати модель прототипної ситуації лексики емісії світла обраних мов на основі наявних спільних семантичних компонентів;

² Levin B. English verb classes and alternations. A preliminary investigation.— Chicago, 1993.— 366 p.; Levin B., Rappaport Hovav M. A preliminary analysis of causative verbs in English // *Lingua*.— 1994.— Vol. 92.— P. 35–77; Roșca A. Why Sarah cannot glow the light bulb? Accounting for the constructional behavior of *light* and *sound emission verbs* // *Rev. Roumaine de Linguistique*.— 2012.— Vol. 57(1).— P. 67–82; Rothmayr A. The structure of stative verbs.— Amsterdam ; Philadelphia, 2009.— 216 p; Падучева Е. В. Динамические модели в семантике лексики.— М., 2004.— 608 с; Коронау В., Nagy I. Internal and external causation // *Argumentum*.— Debrecen.— 2013.— Vol. 9.— P. 234–238; Poponeț M. Romanian verbs of emission // *Convergent iscourses. Exploring the Contexts of Communication* / Ed. by I. Boldea, D.-M. Buda.— Tîrgu Mureș, 2016.— P. 194–202; Milivojević N. Contrasting intransitive motion in English and Serbian: How do we build 'sound' events? // *Facta universitatis : Ser. «Linguistics and Literature»*.— 2016.— Vol. 14. — N 2.— P. 147–159; Milivojević N. Revisiting verbs of emission : An update on some relevant theoretical accounts of lexical specification and argument structure of emission verbs // *Logos et Littera : Journ. of Interdisciplinary Approach to Text*.— 2016.— Vol. 1(3).— P. 25–44; Semra B. M., Hasan M. M. On single argument verbs in Turkish // *bilig*.— 2018.— N 86.— P. 115–136.

³ Giulia V. E., Connor L., Marina B. A double dissociation in sensitivity to verb and noun semantics across cortical networks // *bioRxiv*. The preprint server for biology, 2018.—<https://www.biorxiv.org/content/early/2018/05/10/319640.full.pdf>.

⁴ Joanis E., Stevenson S., James D. A general feature space for automatic verb classification // *Natural Language Engineering*.— 2008.— Vol. 14. Is. 3.— P. 337–367.

⁵ Fleischhauer J. Degree gradation of verbs // *Dissertations in Language and Cognition* / Ed. by H. Filip, P. Indefrey, L. Kallmeyer et al.— Düsseldorf, 2016.— 375 S; Kiyama N., Akita K. Gradability and mimetic verbs in Japanese: A frame-semantic account // *Proceedings of the Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 41(41) / Ed. by A. E. Jurgensen, H. Sande et al.— Berkley, 2015.— P. 245–265.

⁶ Wierzbicka A. *Semantics, culture, and cognition: Universal human concepts in culture-specific configurations*.— Oxford ; New York, 1992.— 496 p.

– схарактеризувати механізми та стратегії семантичної деривації емітивів у зіставлюваних мовах;

– простежити динаміку розвитку семантичної парадигми емітивів у зіставному аспекті;

– визначити перспективи подальших досліджень лексики емісії світла.

Для аналізу стратегій семантичної деривації емітивів скористаємося номінаціями, які належать до семіологічного підкласу дієслівних лексем, пор.: укр. *блимати, блискати, блищати, мерехтити, мигати, мелькати*; п. *blyszczec, jasniec, lsniec, migotac, polyskiwac, swiecic*; англ. *blink, gleam, glimmer, glint, glisten, glitter, shimmer, twinkle*; нім. *blinken, blitzen, funkeln, glänzen, glimmer, schimmern*; фр. *briller, étinceler, luire, scintiller* і т. ін. Названий підклас лексем виявляє властивість утворювати сентенційні (предикатно-актантні) структури шляхом поєднання з певною кількістю залежних іменникових компонентів. Пор.: «Значення дієслівних лексем являє собою складний феномен, детермінований: 1) категоріальною семантикою сполучуваних із дієсловом предметних імен; 2) типом смислових відношень між дією, її суб'єктом і об'єктом, а відповідно типом моделей “суб'єкт — дія”, “дія — об'єкт”, “суб'єкт — дія — об'єкт”»⁷. З цього погляду стратегії семантичної деривації дієслівних емітивів розглядатимуться як стратегії ситуативного типу, реалізовані в аспекті змін характеристик учасників ситуації — рольових (на основі зміни типу або складу учасників ситуації); прагматичних (на основі зміни комунікативного рангу учасників ситуації); таксономічних (на основі зміни категоріальної властивості (онтологічного статусу) учасників ситуації); референційних (на основі зміни денотативного статусу учасників ситуації); дейктичних (на основі зміни позиційної характеристики учасників ситуації)⁸.

Аналіз семантичної деривації дієслів емісії світла передбачає два етапи: опис моделі прототипної ситуації дієслівних емітивів та моделювання на основі цієї ситуації стратегій їх семантичної деривації в зіставлюваних мовах.

Семантика дієслів емісії світла обраних мов моделює прототипну ситуацію («емітивний рух», див. нижче) через набір таких спільних компонентів:

а) двомісна репрезентативність ситуації через відношення: *бачу, що Р* — відношення між людиною і зовнішньою ситуацією Р, з якою пов'язані її перцептивні стратегії;

б) реалізація першим і другим актантами семантичних ролей Спостерігач та Перцепт. Лексика емісії світла описує стан справ зовнішньої перспективи суб'єкта спостереження (Спостерігача). Займаючи синтаксичну позицію «за кадром», суб'єкт спостереження «вивільняє місце» для іншого учасника — об'єкта спостереження (Перцепту), пор.: «Вдалині *блискали* вогники»;

в) неканонічне актантне кодування предикатів, пор.: «Мені *мерехтять* в очах»;

г) емітивні номінації характеризують ситуацію наочного руху, реалізовану в режимі «переривчастої» перцепції (ситуація періодичної зміни стану

⁷ Уфимцева А. А. Типы словесных знаков.— 2-е изд., стер.— М., 2004.— С. 119.

⁸ Див.: Деменчук О. В. Типи і стратегії семантичної деривації лексики в аспекті міжмовних досліджень // Наук. часопис нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 10 : Сучасні тенденції розвитку мови (філол. науки) / За ред. А. В. Корольової.— К., 2016.— Вип. 4.— С. 45–46.

світлового об'єкта в часі та просторі), пор.: «*Мелькають* телефонні стовпи, пропливають поля, села, невеликі гаї» (КТУМ).

А. Характеристика ситуації. Ключовими конститuentами концепту описаної ситуації є:

1) часовий складник (сприйняття у певному часовому діапазоні), пор.: укр. *мигтими* «з'являтися на короткий час і зникати з поля зору» (СУМ, IV, 700); п. *migotać* «być widocznym raz po raz przez krótką chwilę» (USJP); англ. *twinkle* «to move flutteringly and quickly, as flashes of light» (RHWUD); нім. *funkeln* «funkenähnlich aufleuchtendes, ständig wechselndes Licht, Lichtreflexe von sich geben» (DUDEN); фр. *scintiller* «briller avec des variations rapides de couleur et d'éclat» (GLLF, VI, 5306);

2) ситуативний складник (сприйняття в аспекті наявної перешкоди), пор.: укр. «Світло *мерехтить* за сніговим серпанком» (КТУМ); п. «*Są przebhyski słońca spoza chmur*» (KJP); англ. «The sun is *shining* out from behind the clouds» (BNC); нім. «Hinter einem Gitter von Reben *glimmert* der See» (DUDEN); фр. «Le soleil tomba derrière ce rideau; un rayon glissant à travers le dôme d'une futaie, *scintillait* comme une escarboucle» (GLLF, VI, 5306) — між спостерігачем та об'єктом емісії перебуває інший перцептивний об'єкт;

3) дейктичний (позиційний) складник (положення спостерігача щодо перцептивного об'єкта), пор.: укр. «За дверима теплушки швидко *мигтіли* телеграфні стовпи, а далі розкинулись мальовничі подільські простори» (СУМ, IV, 700); п. «Przez okna wagonu *migają* co i raz jakieś samotne domostwa» (SJP); нім. «Ich habe die Bilder vor meinen Augen *vorbeiblitzen* sehen» (DWDS) — спостерігач рухається відносно перцептивного об'єкта; англ. «The open space *twinkles* [said of a space filled with moving objects], is alive with heads» (OED) — перцептивні об'єкти рухаються відносно спостерігача;

4) оцінний складник (змінна характеристика світлового потоку може бути осмислена як ознака ціннісного сприйняття, зумовленого чинником інтерпретації (оцінки) перцептивної якості емісії світла), пор.: укр. «Вогні тьмяно *блимали*» (КТУМ); п. «Gwiazdy *migotały* blado» (KJP); англ. «The stars *shine* dimly» (BNC); нім. «Am hellsten *schien* die Venus» (DWDS); фр. «Les étoiles australes se mettaient à *briller* d'éclats très surprenants» (CNRTL).

Б. Характеристика учасників ситуації:

1) суб'єкт, спостерігаючи за об'єктом, кваліфікує його за характерною перцептивною властивістю — випромінювання світла, пор.: укр. «Зірки *мерехтять*» = «світять тремтливо, нерівно» (КТУМ); п. «Gwiazdy *migocą*» (USJP); англ. «The stars *twinkle*» (OED); нім. «Die Sterne *blinken*» (DUDEN); фр. «Les étoiles *scintillent*» (CNRTL). При цьому об'єкт може бути (а) джерелом емісії світла, пор.: укр. «Вогонь свічки *мерехтіє*» (КТУМ); п. «*Migocą* płomień świec» (KJP); англ. «A candle flame *twinkled*» (BNC); (б) інструментом емісії світла, пор.: укр. «Свічка *мерехтіла*» (КТУМ); п. «Świece *migocą*» (KJP); англ. «The candles *twinkle*» (BNC); нім. «Die Kerze *schimmert*» (DUDEN); (в) ситуативним об'єктом емісії світла, пор.: укр. «Свічники *мерехтіли* при світлі гнота» (СУМ, IV, 676); п. «Świecznik *migotał* ciepłym światłem» (KJP); англ. «The green blade that *twinkles* in the sun» (OED); нім. «Das Blech *schien* in der Sonne» (DUDEN); фр. «La verrerie *flamboyait* à l'orée du bois» (CNRTL);

2) властивість об'єкта осмислюється як зміна світлового потоку в інтервалі короткотривалого проміжку часу (експериментальні дослідження особливостей сприйняття змінного світлового потоку показали, що вибір ді-

еслова на позначення емісії світла зумовлений чинником частоти появи світлового імпульсу. Зокрема, було встановлено, що російське дієслово *мигать* позначає часовий інтервал, при якому світловий імпульс з'являється і зникає три рази в секунду (світло було відсутнім не менше 0,25 секунди), а дієслово *мерцать* — при шести імпульсах у секунду⁹.

Парадигма регулярної багатозначності дієслівних емітивів представлена такими тематичними класами: (а) дієслів емісії (випромінювання світла), пор.: укр. «світло *мерехтить*, блискавка *мигає*» (КТУМ), п. «*migotalo światelko, błyskawica mignęła*» (KJP); англ. «*stars glitter, flame twinkles*» (BNC); нім. «*ein Licht blinkt*» (DUDEN); фр. «*les grandes nébuleuses étincelaient, le ciel scintilla*» (CNRTL); (б) перцептивних дієслів (вияв предметного об'єкта в полі зору), пор.: укр. «пташки *мерехтять* перед очима, дерева *мелькають* за вікном, *мигали* телеграфні стовпи» (КТУМ), п. «*drzewa migaly za oknami, jaszczurki przemykały wśród kamieni*» (KJP), англ. «*feet twinkled past*» (OED); нім. «*Neben den Wolkenkratzern schien die Kathedrale geradezu winzig*» (DWDS); фр. «*Des colibris étincellent sur le jasmin des Florides*» (CNRTL); (в) поведінкових дієслів, пор.: укр. «*блискали* оком на когось» (КТУМ); п. «*Oczy komuś błyszczą gniewem*» (USJP); англ. «*flash a glance at smb.*» (OED); нім. «*Seine Augen begannen böse zu funkeln*» (DWDS); фр. «*Ses yeux luisaient de colère*» (CNRTL); (г) ментальних дієслів, пор.: укр. «*мигали* картинки у голові, думки *блимали*» (КТУМ), п. «*coś komuś błysnęło, mignęło w myśli*» (KJP); англ. «*flash across one's mind*» (OED); нім. «*eine Idee, eine Erinnerung blitzte in ihm auf*» (DUDEN); фр. «*luire dans la mémoire*» (CNRTL); (г) семіотичних дієслів, пор.: укр. «*мигали* бортовими вогнями, світлофор *блимає*» (КТУМ); п. «*migać kierunkowskazem, latarnia morska miga, błysnąć latarką*» (USJP); англ. «*twinkle challenge-words*» (OED); нім. «*SOS blinken*» (DUDEN); фр. «*Le phare étincelait*» (CNRTL).

А. Значення «емітивний рух» — прототипне значення дієслівних емітивів — представляє стан справ наочного руху через смисловий компонент 'випромінювати світло', пор.: укр. *сяяти* «випромінювати рівне, яскраве світло, яскраво світитися (про світила, джерела світла)» (СУМ, IX, 913); п. «*świecić* «być źródłem światła, wysyłać światło, promieniować światłem» (USJP); англ. *twinkle* «to emit (radiance, flashes, or beams) rapidly and intermittently» (OED); нім. *scheinen* «(von Lichtquellen) anhaltend Licht ausstrahlen und irgendwohin gelangen lassen» (DUDEN); фр. *luire* «émettre une lueur, briller de sa lumière propre» (GLLF, IV, 3053).

Ключовими актантами предиката ситуації «світлова емісія» є Перцепт — у випадку, якщо учасник належить до таксономічного класу СВІТЛОВИЙ ОБ'ЄКТ, пор.: укр. «Дощ посилювався, вогні в російському таборі тьмяно *мерехтіли*» (СУМ, IV, 676); п. «*Ogień migotal na kominku*» (USJP); англ. «*A solitary light which twinkled through the darkness*» (OED), та Фоновий Перцепт, якщо учасник належить до таксономічного класу АРТЕФАКТ, пор.: п. «*W jej uszach połyskiują kolczyki*» (USJP); англ. «*In the dark hallway his glasses flashed*» (BNC); нім. «*Die Juwelen der Damen funkelten*» (DUDEN); фр. «*Le diamant brille*» (GLLF, I, 511), або ПРИРОДНИЙ ОБ'ЄКТ, пор.: укр. «Маруся сиділа й мовчала і тільки дивилась в вікно на небо... А небо мовчало і пишно *сяло*» (СУМ, IX, 913); фр. «*Le grand ciel froid scintillait audessus des maisons*» (GLLF, VI, 5306).

⁹ Селиверстова О. Н. Труды по семантике.— М., 2004.— С. 99.

З цього погляду учасник Перцепт характеризує ситуацію «світлова емісія» як ситуацію динаміки перцептивного об'єкта, натомість Фоновий Перцепт — як ситуацію динаміки сприйняття перцептивного об'єкта. Зазначимо, що Фоновий Перцепт осмислюється в аспекті зміни наочної позиції Спостерігача (ситуація, коли суб'єкт спостереження сприймає об'єкт світлової емісії безвідносно до джерела емісії). Зміна локалізації суб'єкта спостереження засвідчує переосмислення предметної характеристики об'єкта світлової емісії — він кваліфікується як ситуативний (поверхневий) об'єкт, що «виявляє» світлову емісію у спосіб відбиття світла від поверхні, пор.: укр. «В прозорій синяві ночі далеко внизу *мерехтіла*, танучи у п'їтїмї, могутня Дніпрова повідь» (СУМ, IV, 676); п. «*Migoce Dniestr jak srebrna wstęga*» (SJP); англ. «The diamond on her finger *twinkled* in the firelight» (RHWUD); нім. «Der See *glänzt* im Mondschein» (DUDEN); фр. «La surface de la mer *resplendissait* sous le soleil» (DFL). У межах комітативної конструкції такому учаснику доцільно приписати семантичну роль Супутник¹⁰, зважаючи на те, що зазначений актант, як правило, займає периферійну синтаксичну позицію предиката світлової емісії, пор.: укр. «Безліч срібних свічників, дорогоцінних канделябрів і інших посудин стояла або висіла довкола, граючи і *мерехтячи* при слабїм світлі гнота» (СУМ, IV, 676); п. «*Śnieg na górach i na polach tak błyszczał* w słońcu, że trzeba było aż oczy mrużyć» (SJP); англ. «Her shiny black paint *shined* in the sun» (OED); нім. «Das Gold *glänzt* in der Sonne» (DUDEN); фр. «La mer *étincelait* sous les rayons du soleil» (CNRTL).

Обидва актантї (Перцепт і Фоновий Перцепт) можуть бути реалізовані одночасно, якщо є необхідність виокремити (атрибутну або квантифікаційну) характеристику світлового об'єкта. При цьому ситуація використовує стратегію діатетичного зсуву у спосіб ексکورпорації учасника «світло». Такий учасник може бути кваліфікований за ознакою: а) якісної характеристики світлового об'єкта, пор.: укр. «Де-не-де на розі вулиці *блїмала* жовтавим світлом лампа» (СУМ, I, 199); п. «W kandelabrach i w kryształowych pająkach *migotały* żółte płomyki świec woskowych» (SJP); англ. «The street lights *emit* yellow light instead of the more typical bluish white» (BNC); фр. «Sur la rive, dans l'herbe épaisse et noire, des lucioles, des vers luisants, *scintillant* d'une lueur bleue» (CNRTL); б) образної характеристики світлового об'єкта, пор.: укр. «Господар присунув до себе каганчик, що жалісно *мигтів* крихітним пелюстком вогника» (СУМ, IV, 701); п. «W nocу niebo nabite gwiazdami *skrzyło* się i *migotało* jakby tysiącami diamentów» (SJP); англ. «A broad fire that *twinkled* branchy beams through an east hill-orchard» (OED); фр. «Les charbons *étincelaient* de petites aigrettes pétillantes» (CNRTL); в) квантифікатора часткового, пор.: англ. «The Stars neer the horizon, are *twinkled* with several colours» (OED); фр. «Les planètes ne se distinguent pas à première vue des étoiles, sauf en ce qu'elles *scintillent* beaucoup moins» (CNRTL) або повного обсягу перцептивної якості світлового об'єкта, пор.: укр. «Сніжок під ногами поскрипує. А як він *виграє* на світлі всіма барвами!» (СУМ, I, 378); п. «Niebo bezchmurne, *jaśniejące* pełnią blasku» (SJP); фр. «Supposons un bel espace de nature où tout verdeoie, rougeoie, poudroie et *chatoie* en pleine liberté» (GLLF, I, 677).

Б. Значення «перцептивний рух» описує ситуацію наочного руху через смисловий компонент 'швидко переміщатися або рухатися в чїємусь полі зору', пор.: укр. *мелькати* «швидко проноситися перед очима, змінюю-

¹⁰ Архипов А. В. Типология комитативных конструкций.— М., 2009.— С. 15.

чи одне одного»: «Ольга Іванівна любила швидку їзду. Любила спостерігати, як передок машини підминає під себе безконечну сіру стрічку шляху, як обабіч нього *мелькають* поодинокі дерева» (СУМ, IV, 670); п. *mignac* «*przesunąć się (przesuwać się) szybko w polu widzenia*»: «*Przez szczelinę w podłodze widać kupki śniegu, migają sylwetki ludzi*» (USJP); англ. *twinkle* «*to appear and disappear in quick succession*»: «*Her feet twinkled past each other so fast, that you could not see which was foremost*» (OED). У німецькій мові концепт ситуації локалізовано до меж семантики дієслова *flimmern*, пор.: «*Der Film flimmert schon stark*» (DUDEN) та конструкції *vorbeiblitzen sehen* — «*Am Rückweg sehen wir vom Bus aus die Straßenschilder vorbeiblitzen*» (DWDS). У французькій мові концепт реалізовано в межах семантики дієслів руху (переміщення), пор.: *fuir* «*désigne un paysage que, par un effet d'optique, un observateur mobile voit défilér*» — «*Il regardait fuir les poteaux télégraphiques, tâchant de se rendre compte de la vitesse*»; *danser* «*être animé de mouvements lents ou vifs, réguliers et rythmés*» — «*Je suis réconcilié avec les chemins de fer... La rapidité est inouïe... les villes, les clochers et les arbres dansent et se mêlent follement à l'horizon...*» (CNRTL).

Відзначимо, що ситуація «перцептивний рух», як і ситуація «рух» загалом, виявляє ознаки диз'юнкції предикатів *переміщатися* V *рухатися*. Предикат *переміщатися* (X *переміщається* з А в В) розглядається в аспекті двох функціональних (діагностичних) властивостей¹¹: 1) позиції спостерігача, що фіксує зміну місцеположення X-а (у просторі спостерігача N Об'єкт X у момент T₁ займає місцеположення А, а в момент T₂ займає інше місцеположення В), та 2) поступального характеру руху X-а (на думку мовця, точки А і В належать поступальному шляху X-а). При цьому підкреслюється функціональна природа поступальної характеристики руху. «У зигзагоподібному русі X-а один спостерігач побачить хаотичну зміну місцеположення, а інший — поступальний рух (складне, з подоланням та обходом перешкод, наближення до певної просторової мети Z)»¹². На відміну від предиката *переміщатися*, предикат *рухатися* визнається таким, що може бути застосованим до будь-яких змін просторового положення X-а. Тому нормальним визнається висловлення *X рухається хаотично* при сумнівному *?X хаотично переміщається*. Залежно від того, який з вершинних предикатів займатиме позицію *genus proximum*, відповідно змінюватиметься сценарій ситуації перцептивного руху. Пор.: «Вибір того або іншого компонента як вершини тягне за собою певне перебудування семантичної мережі — оскільки змінюється актантна структура предиката»¹³.

Уведення у фокус уваги компонента 'переміщатися' засвідчує поступальну зміну місцеположення об'єкта в інтервалі короткотривалих проміжків часу. Щоправда, сама зміна осмислюється в перспективі поступального руху суб'єкта спостереження (точніше, поступального руху транспортного засобу, в якому перебуває суб'єкт спостереження), пор.: укр. «Від довколишнього простору автострада відгороджена високою сталевією стіною, що

¹¹ Кошелев А. Д. Еще раз о структуре лексического значения // Семиотика и информатика : Сб. науч. ст. / Отв. ред. В. А. Успенский.— М., 1998.— Вып. 36.— С. 268–271.

¹² Там же.— С. 270.

¹³ Урысон Е. В. «Несостоявшаяся полисемия» и некоторые ее типы // Там же.— С. 239.

тягнуться на десятки миль та раз у раз *мигтить* до вас табличками: “Private property” — приватна власність» (КТУМ); п. «За oknami rościągu *migaly* drzewa» (USJP); англ. «The speed at which the station lights *flashed* by was diminishing fast» (BNC). Крім суб’єкта та об’єкта спостереження (Спостерігача та Перцепту) ситуація виявляє ще одного учасника з семантичною роллю Рамка, яка вказує на сегмент або сектор, що обмежує візуальне сприйняття (рухомого) суб’єкта спостереження, пор.: укр. «Будинки *мигтіли* в отворі вікна автобуса», «Хвилі *мелькали* у віконці ліюмінатора», «Дерева *мигтіли* у прорізі теплушки»; п. «W oknach od czasu do czasu *migaly* cienie tańczących» (KJP); англ. «I saw a yellow hat *flash* by in the doorway» (BNC).

Уведення у фокус уваги компонента ‘рухатися’ кваліфікує ситуацію зміни місцеположення об’єкта як хаотичне пересування. Річ у тім, що порівняно з попередньою ситуацією діаметрально змінюється просторова перспектива спостерігача стосовно об’єкта спостереження: рухається об’єкт сприйняття, а суб’єкт, як правило, залишається нерухомим. Агентивна природа учасника виявляє такі його властивості: об’єкт може довільно обирати напрямку руху (звідси презумпція інтерпретації стану справ як ситуації «хаотичного руху»), пор.: укр. «*Мигтять* білі метелики понад молоденькою травичкою» (СУМ, IV, 700); англ. «Now, along its Sudanese bank, brilliant pink and yellow butterflies *flashed* among the low grasses» (BNC); об’єкт може зникати або з’являтися в полі зору спостерігача (презумпція існування учасника Перешкода, якого оминає агентивний учасник), пор.: п. «Spojrzał w las. Między potężnymi pniami *mignął* mu jakiś cień. Przebiegł pochyłony od pnia do pnia, załamał się dziwacznie» (SJP). Таким чином, у динамічному аспекті ситуації на зразок *мигтять будинки* — *мигтять метелики* співвіднесені за типом: а) дійсничної дериваційної стратегії, яка засвідчує зміну позиційної характеристики суб’єкта спостереження: рухома (нестационарна) → нерухома (стационарна); б) рольової стратегії, яка свідчить про зміну учасника «обмеження спостереження»: Рамка → Перешкода.

В. Значення «поведінковий рух» представляє розширення концепту перцептивної ситуації за типом таксономічних дериваційних відношень. Значення поведінкового руху використовує стратегію категоріального зсуву на основі переходу з таксономічної категорії Вияв (стан, що актуально сприймається спостерігачем) у категорії (1) Діяльність, пор.: укр. «Після неймовірно популярного в країні шоу Влад Яма став *саяти* на екрані все частіше — спочатку у кліпі і на концертах Могилевської, а потім і в журі інших співочо-танцювальних телепроектів» (КТУМ); п. «W 1998 Blues Brothers w wersji 2000, Dan Aykroyd i John Goodman, znów *błyskali* Wayfarerami» (KJP); англ. «He was eminent in the House of Commons whilst he sat there, so he *shined* in the House of Peers, when he came to move in that Sphere» (OED); нім. «Er *glänzte* in der Rolle des Hamlet» (DUDEN); фр. «À une époque où je *brillais* pas, Fredo m’avait mis sur plusieurs commandes, je lui devais indiscutablement une fleur» (CNRTL); (2) Дія, пор.: укр. *блимати* «кидати погляди, поглядати» — «Яків раз по раз *блимав* на чоловіка» (СУМ, I, 199); англ. «Phœbe took leave of the desolate couple; *twinkling* her eyelids to shake off a dewdrop» (OED); нім. «Clarisse *funkelte* [blickte zornig erregt] vor Abscheu» (DUDEN); (3) Стан, пор.: укр. «Очі її *блищали* недобрим вогнем, проте вона стримала себе» (СУМ, I, 200); п. «Chłopiec wyprostował się, stał prawie na baczność, jasne jego oczy *błyszczały* inteligencją» (SJP); англ. «The ladies eyes *glistened* with pleasure» (OED); нім. «In seinen Augen *blinkte* Begierde auf» (DUDEN);

фр. *briller* «manifester ou trahir (un trait de caractère, un sentiment, une émotion)» — «Les yeux, très grands, très noirs et très profonds, *brillent* d'intelligence» (CNRTL); (4) Процес, пор.: п. *migotać* «być w ruchu, poruszać się szybko, rzucając błyski» — «Igly *migotały* w rękach kobiet» (USJP); англ. *twinkle* «to close and open the eye or eyes quickly (voluntarily or involuntarily)» — «He was observed to *twinkle* with his eyelids» (OED); (5) Властивість, пор.: нім. «Die Schrift *schimmert* durch das Papier» (DUDEN); (6) Характеристика¹⁴, пор.: англ. «He never *shone* as an orator» (OED); фр. «Il ne *brillait* pas par le courage» (CNRTL).

Прототипні поведінкові емітиви виявляють у вершині асертивної частини тлумачення (подекуди на останньому ступені семантичної редуції) предикат дії за ознакою («наміреного» або «ненаміреного») руху, пор.: укр. *мигтими* «блискати» — «В руці *мигтуть* револьвер» (СУМ, IV, 700); п. *migać* «poruszać czym szybko, gwałtownie» — «Oficerek *mignął* szabelką» (SJP); англ. *flash* «to cause to flash; to kindle with a flash; to draw or wave (a sword) so as to make it flash» — «Forth he *flash'd* his scymetar» (OED). Дієслова цього типу близькі до предикатів із нефіксованою агентивністю¹⁵, оскільки, з одного боку, можуть характеризувати дії агенсоподібного учасника як такі, що відбуваються мимоволі, а з другого, — як зумовлені, пор.: укр. «Декотрі з молодичь навіть верхи посідали на коней і, *блискаючи* стегнами, пустилися навскач хто куди» (КТУМ); п. «Matka przeglądała francuskie żurnale mód. Ciotka Marynia *migala* szydełkiem» (SJP); англ. «Not that it hasn't been a long time coming, celebrities have been *flashing* around their knitting needles for quite a while» (OED); нім. «Er *blickte* ihm neugierig über die Schulter» (DUDEN); фр. «Elle commençait à faire *luire* à mes yeux d'autres tentations encore, mais elle s'arrêta net» (CNRTL). З цього погляду логічним є поділ поведінкових емітивів на тематичні підкласи спрямованої та неспрямованої дії (діяльності).

Підклас емітивів спрямованої дії (діяльності) формують предикати, семантика яких засвідчує спрямований інформаційний вплив Експерієнце-ра на Контрагента, пор.: укр. «Довгенько не було її, а коли знову вийшла, була червона, як буряк, сердита, люто *блискала* очима» (КТУМ); п. «Czerwone oczy *blyszczą* złowrogo pod przyłbicą» (KJP); англ. «She *flashed* a quick, defiant look at him» (OED); нім. «Das ganze Gut war in Aufruhr, Detlev *blickte* finster, Antje war verzweifelt» (DUDEN); фр. «Les plus furieux tombaient à plat ventre, répondant avec respect au verset sacré; mais toutefois soulevant encore la tête pour jeter sur les Français un regard *étincelant*, et les menacer de leurs couteaux» (CNRTL); пор. зауваження про те, що семантика слова *погляд* у контексті стандартних сполучень на зразок *обвести поглядом*, *спрямувати погляд*, *затримати погляд* тощо реалізує ознаку 'інструмент впливу на іншу людину'¹⁶. До підкласу емітивів спрямованої дії також належать «демонстраційні» емітиви, семантика яких так чи інакше пов'язана з ідеєю інформаційного впливу¹⁷, пор.: укр. *блищати* «вражати зовнішнім блиском, пи-

¹⁴ Див.: Мустайоки А. Теория функционального синтаксиса: от семантических структур к языковым средствам. — М., 2006. — С. 238.

¹⁵ Див.: Апресян Ю. Д. Избранные труды : В 2 т. — М., 1995. — Т. 1. — С. 177; Падучева Е. В. Диатеза как метонимический сдвиг // 40 лет Санкт-Петербургской типологической школе : Сб. ст. — М., 2004. — С. 430.

¹⁶ Див.: Урысон Е. В. Языковая картина мира vs. Обиходные представления (модель восприятия в русском языке) // Вопр. языкознания. — 1998. — № 2. — С. 18.

¹⁷ Див. поняття «соціальна дія / діяльність»: Мустайоки А. Знач. праця. — С. 211.

шністю» — «Прима балерина Національної опери України Катерина Кухар блищала на червоній доріжці в компанії чоловіка — Олександра Стоянова» (СУМ, I, 200; КТУМ); п. *blyszczec* «wywoływać zachwyty, robić wrażenie» — «Był to bardzo wybitny aktor, należący do owej niebywałej plejady wielkości, jakie *blyszczaly* na firmamencie naszej sceny od początku niemal stulecia, aż do wybuchu II Wojny Światowej» (KJP); англ. *flash* «to make a great display of, exhibit ostentatiously, show off, 'sport'» — «Ladies go to church to exhibit their bonnets, and young gentlemen to *flash* their diamond rings» (OED); нім. *blitzen* «(mit der Absicht zu provozieren) unbekleidet in der Öffentlichkeit schnell über belebte Straßen, Plätze u.a. laufen» (DUDEN); фр. *luire* «lui présenter quelque chose comme avantageux» — «Elle commençait à faire *luire* à mes yeux d'autres tentations encore, mais elle s'arrêta net» (CNRTL).

Відзначимо, що ситуація спрямованого інформаційного впливу виявляє ознаки внутрішньо каузованої ситуації (internally caused eventuality) в тому сенсі, що такого типу стан справ зумовлений чинником інгерентних властивостей учасника: англ. «They were as synthetic flowers or even stranger cerebral crystals of thought of myriad patterns, *shimmering* with an inherent light» (BNC) — пор. зауваження про суть каузативної природи дієслівних емітивів: «Саме внутрішня фізична властивість аргументу дієслова спричиняється до вияву тієї ситуації, яку позначає дієслово»¹⁸. Однак якщо для дієслів емісії світла (за значенням «емітивного руху») таким аргументом є Перцепт (пор. «Росиночки блискали»), то для «поведінкових» емітивів є Експерієнцер — учасник, відповідальний за спрямованість інформаційного впливу на Контрагента (пор. «Люто блискала очима. Катерина Кухар блищала на червоній доріжці»). Відзначимо, що такого типу предикати наближаються до емітивів «семіотичного руху» (див. нижче), однак, на відміну від останніх, не передбачають кінцевого бенефіціара інформаційного впливу. Поведінкові предикати засвідчують лише напрям впливу, позаяк Адресат, на якого може бути розрахований такий вплив, перебуває поза межами концепту заданої ситуації («хтось, на кого люто блискають» або «аудиторія, яку намагається вразити Катерина Кухар» можуть не знати, що на них чиниться певний інформаційний вплив).

До підкласу емітивів неспрямованої дії (діяльності) належать предикати, у семантиці яких відсутній компонент 'спрямований інформаційний вплив на іншу особу'. Такі предикати позначають процеси (рухи), які актуально сприймаються суб'єктом спостереження (Спостерігачем), пор.: укр. *мигати* «робити швидкі рухи чим-небудь» — «Опісля поправила окуляри на носі, уста знизались в кутиках, і вона почала так скоро плести панчошу, що дрти лише *мигтіли*» (СУМ, IV, 699; КТУМ); п. *migać* «poruszać czymś bardzo szybko» — «Robiły pończochy, druty *migotały* im w rękach» (USJP; SJP); англ. *twinkle* «to move to and fro, or in and out, with rapid alternation» — «The knitting needles *flashing* like the oars of Odysseus» (OED); нім. *aufblitzen* «plötzlich blitzend, blinkend aufleuchten» — «In seinen Händen *blitzte* ein Messer auf» (DUDEN). Семантичний перехід у цьому випадку реалізовано на основі зміни таксономічного класу учасника ситуації: ПРИРОДНИЙ ОБ'ЄКТ → ОБ'ЄКТ ДІЇ (ДІЯЛЬНОСТІ), що відповідно приводить до зміни значення дієслова (таксономічної категорії), пор.: «Щебетав соловейко, зорі *мигали*, вітерець пахучий шарудів вишеньками» (стан або властивість, що актуально

¹⁸ Levin B., *Rapport Hovav M.* Op cit.— P. 49.

сприймається спостерігачем) → «В її руках лише *мигали* листки тютюну» (процес, що актуально сприймається спостерігачем) (СУМ, IV, 699).

Г. Значення «ментальний рух» осмислюється як результат категоріального зсуву, пов'язаного із зміною тематичного класу дієслова, пор.: *мигтіли дерева* (сприйняття) — *мигтіли думки* (ментальний процес). Експлуатуючи концептуальну схему ситуації «перцептивний рух», «ментальне» значення «вписує» в неї аналогову інформацію зі сфери «інтелектуальна діяльність» — ментальні об'єкти (наприклад, думки) раптово з'являються та зникають, пор.: укр. *блммати* «перен. раптово з'являтися і зникати» — «Думки *блмтали*, як брудні шкельця на сонці» (СУМ, I, 199); п. *blyskać* «zjawiać się nagle» — «Kiedy niekiedy *blyskała* myśl, żeby rzucić się w szalone orgie i w nich zagrzebać o Ewie pamięć» (SJP); нім. *aufblitzen* «plötzlich in jemandes Bewusstsein auftauchen» — «Eine Idee *blitzte* in ihm auf» (DUDEN); фр. *luire* «*Au fig.* se manifester avec éclat à la conscience, à l'esprit» — «Quelqu'un se trouvera en qui une conception élémentaire de justice sera manifestée, un éclair de bon sens *luira* quelque part, un vieux reste de cœur mal étouffé sursautera, une parole jaillira et chacun sera surpris de la joie d'une action saine et désintéressée» (CNRTL); ментальні об'єкти швидко переміщаються, пор.: укр. «Неясні думки, або краще мовити, шматочки якихось думок *пронеслися* в голові, як метеори, але вони все ж таки залишили свій ясний слід» (СУМ, VIII, 244); англ. «The French intellect *flashes* its way into a subject with the rapidity of lightning» (OED); фр. «Sa pensée rapide [de Thiers] *étincelait* de toutes manières à travers les phrases, ce qui donnait à tous la sensation d'une prestigieuse et volubile conversation qui raisonne» (CNRTL); переміщення здійснюється у спосіб поступального руху, пор.: укр. «І одна за одною у пам'яті *мигають* згадки — як станції» (СУМ, IV, 699); «ментальне споглядання» об'єктів передбачає існування певної «ментальної рамки», яка обмежує тривалість споглядання до періоду надкороткого часового інтервалу, пор.: п. *migać* «*przen.* przemykać [*przen.* «pojawić się na krótko i szybko zniknąć»]» — «W jednej minucie sto przypuszczeń *mignęło* mi przez głowę» (SJP).

Головною особливістю ситуації ментального руху є те, що вона передбачає обов'язкову присутність Експерієнцера — учасника, без якого взагалі неможливо ідентифікувати ментальний стан (інтелектуальну діяльність). Щоправда, часто йдеться не стільки про власне Експерієнцера, скільки про ті його атрибути, які безпосередньо забезпечують функціонування ментального середовища. «Інтелектуальна діяльність локалізується в *свідомості* (розумі, голові) і виконується ними ж»¹⁹, пор.: укр. «І щось *миготило* в моїй голові...» (КТУМ); п. *coś komuś blysnęło, mignęło w myśli* «ктоś pomysłał o czymś przez krótką chwilę» (USJP); англ. «A strange thought *flashed* through / across her mind» (CIDE); фр. «Ces derniers jours de juin 40, où nous remontions à pied vers l'Allemagne, *luisent* encore dans ma mémoire comme des cailloux blancs au fond d'un ruisseau» (CNRTL). Самі ж ментальні об'єкти набувають статусу агенсоподібного учасника із семантичною роллю Тема. З цього погляду канонічна ієрархія ключових учасників ситуації ментального руху, ймовірно, матиме такий вигляд: *тематичний (агенсоподібний) ментальний об'єкт* > *експерієнцер* > *локативний ментальний об'єкт*. Ця ієрархія зумов-

¹⁹ Апресян Ю. Д. Образ человека по данным языка: попытка системного описания // Вопр. языкознания, 1995.— № 1.— С. 42.

лена сентенційним чинником²⁰, який регламентує обов'язкове розщеплення валентностей при екстрапозиції «зовнішнього посесора», пор.: укр. *мигтіти* «перен. швидко, зненацька з'являтися у свідомості» — «У нього в голові вже *мигтіли* картина за картиною» (СУМ, IV, 701) vs. «#Його голова *мигтіла* картинами». Зазначимо, однак, що в англійській мові ситуація ментального руху може бути реалізована неканонічно — локативний ментальний об'єкт може набути статусу привілейованого учасника ситуації, пор.: «Her mind *flashed* back to the day of their divorce» (CIDE).

Презумпція агенсopodobної природи ментального об'єкта кваліфікує суб'єкта сприйняття як неконкурентноспроможного учасника, принаймні в частині раціонально виваженої, осмисленої інтелектуальної діяльності. Загалом видається, що «емітивні» ментальні об'єкти є оперативнішими і тому часто займають більш привілейовану синтаксичну позицію. Закономірно, що Експерієнцер у цьому випадку відходить на периферійну позицію, в якій йому дістається роль статиста інтелектуальної діяльності, пор.: укр. «І раптом у мене *миготить* така думка: я піду до Соні й побалакаю з нею так, як оце я почуваю» (КТУМ); п. «Dopiero jak ciebie zobaczyłem, to mi *błysła* nadzieja, że jest jakieś życie przede mną» (SJP); англ. «It *flashed* across me that almost the last name I had heard was this identical one» (OED); нім. «Eine Erinnerung *blitzte* in ihm auf» (DUDEN).

Г. Значення «семіотичний рух» описує ситуацію, яку можна кваліфікувати на основі смислового компонента 'швидко змінювати місцеположення об'єкта в полі зору спостерігача з метою подання певного сигналу', пор.: укр. «Бертон нервово походжав попід муром маєтку, шукаючи порятунку, а непереборна сила тягла його позирнути ще раз туди, у гущавину лісу, звідки *блимав* сигнальний вогник» (КТУМ); п. *migać* «posługiwać się migami w celu porozumiewania się» — «Uczymy go *migać*» (USJP); англ. *twinkle* «to communicate (a message or signal)»: «The challenge-word was *twinkled* by the luminous dots and dashes from her masthead» (OED); нім. «vor dem Abbiegen, bei Fahrbahnwechsel *blinken*» (DWDS). У французькій мові розширення концепту ситуації до меж семантики семіотичного руху реалізовано засобами поведінкових номінацій на зразок *clignoter, cligner* «fermer et ouvrir ses paupières à intervalles plus ou moins réguliers et de manière réflexe», пор.: «Lorsque les membres de la GRC qui se trouvaient sur le bateau ont vu l'appareil s'approcher, ils ont fait *clignoter* leur feux» (CNRTL).

Зауважимо, що семіотична ситуація є похідною від ситуації перцептивного руху і відрізняється від неї за двома ознаками: а) змінюється рольова характеристика одного з ключових учасників ситуації; перцептивний об'єкт з огляду на специфічний спосіб свого вияву — *мигає уривчасто, подовжено, зигзагоподібно* тощо, пор.: укр. *блимати* «світити уривчасто, з перервами; блискати, мигати» — «*Блимає* червоною цяткою семафор» (СУМ, I, 199); англ. *flash* «the quick movement of a flag in signalling» — «To make a short *flash*, the flag is moved from a to b. To make a long *flash*, the flag is waved from a to c» (OED), та семіотичну мету — *мигає, щоб зупинилися, продовжили рух, ідентифікували* тощо, пор.: п. «Na plecaku zamiast tornistra *miga* odblaskowe czerwone światelko. Nie stopu, rozucyjne» (SJP) осмислюється як сигнал (за суміжністю — засіб, що відтворює сигнал), пор.: укр. *мигати* «чим посиляти короткі світлові сигнали» — «— Значить, коли щось трапиться, — ска-

²⁰ Див.: Кибрик А. Е. Константы и переменные языка.— СПб., 2005.— С. 444

зав пілот дівчинці, — *мигай* бортовими вогнями» (СУМ, IV, 699); п. *migać* «włączyć (włączać) urządzenie, które tak świeci» — «Kierowca *mignął* kilka razy kierunkowskazem» (USJP); англ. *flash* «to switch (lights on a motor vehicle) on and off in order to communicate a warning, a direction, etc.; to signal in this way» — «Hold straight until you are quite sure you are in charge, *flashing* your brake lights if necessary so as to warn following traffic» (OED); нім. «Er *blinkt* mit einer Taschenlampe» (DUDEN); б) ситуація поповнюється учасником-адресатом — тим, кому цей сигнал адресований, пор.: укр. «Той маяк *мигає* мені все дитинство» (КТУМ); п. «*Mignął* konduktorowi biletem» (USJP); англ. «She *flashed* her ID card at the guard» (RHWUD). З цього погляду загальну дериваційну стратегію ситуації «семіотичний рух» визначають: зміна статусу учасника ситуації (учасник із семантичною роллю Тема набуває ознак учасника Сигнал) та зміна кількості учасників ситуації (ситуація поповнюється учасником Бенефактив).

Семантична деривація лексики емісії світла (емітивів) в українській, польській, англійській, німецькій та французькій мовах виявляє ознаки походності ситуативного типу, що передбачає розширення в аспекті змін характеристик учасників вихідного концепту ситуації. Динаміка розвитку семантичної парадигми названого класу лексики засвідчує регулярний характер таких змін, виявляючи розширення вихідного концепту ситуації до меж як внутрішніх (реалізованих в ієрархії перцептивних систем людини), так і зовнішніх (реалізованих в ієрархії ціннісних пріоритетів людини) ситуацій.

Розширення вихідного концепту ситуації лексики емісії світла обраних мов реалізовано на основі механізмів семантичного зсуву та перерозподілу фокусу уваги в межах рольової, таксономічної та дейктичної дериваційних стратегій.

Аналіз динаміки розвитку семантичної парадигми дієслівних емітивів показав, що обсяг розширення вихідного концепту ситуації у зіставлюваних мовах не є однаковим. У німецькій та французькій мовах розширення концепту ситуації є більш локальним у тому сенсі, що виявляє обмеження в обсязі цільових ситуацій: розширення здебільшого охоплює семантичні зони, які кодують інформацію про зовнішні системи людини. В українській, польській та англійській мовах обмеження на семантичну деривацію дещо послаблені, що уможливорює розширення обсягу концепту ситуації до меж як внутрішніх, так і зовнішніх систем людини.

Відтворення специфіки національно-мовної картини світу визначає доцільність подальших досліджень слів класу емітивів у порівняльно-історичному та типологічному аспектах.

(Рівне)

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

КТУМ	—	Корпус текстів української мови. http://www.mova.info/corpus.aspx
СУМ	—	Словник української мови : В 11 т.— К., 1970–1980.
BNC	—	The British National Corpus.— http://www.natcorp.ox.ac.uk .
CIDE	—	Cambridge International Dictionary of English.— Cambridge, 1995.— 1773 p.
CNRTL	—	Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales.— http://www.cnrtl.fr
DFL	—	Dictionnaires de français Larousse.— https://www.larousse.fr .

- DWDS — Das Wortauskunftssystem zur deutschen Sprache in Geschichte und Gegenwart.— <https://www.dwds.de>.
- DUDEN — Das große Wörterbuch der deutschen Sprache.— Graz, 1993–2011.— Vers. 5.1.3.0.
- GLLF — Grand Larousse de la langue française.— Paris, 1989.— 6528 p.
- KJP — Korpus języka polskiego.— <http://korpus.pwn.pl>.
- OED — Oxford English Dictionary.— Oxford, 2009.— 21730 p.
- RHWUD — Random House Webster's Unabridged Dictionary.— Seattle, Multimedia 2000.
- SJP — Słownik języka polskiego : W 11 t.—Warszawa, 1997.— 14448 s.
- USP — Uniwersalny słownik języka polskiego.— Warszawa, 2004.— Wers. 1.0.

O. V. DEMENCHUK

THE SEMANTIC DERIVATION OF VERBS DENOTING LIGHT EMISSION

The article focuses on the mechanisms and strategies of semantic derivation of light emission vocabulary — a semantic class of words that denote the situation of light emission objects' periodic changes, occurring in time and space. The study shows the characteristics of semantic development of verbs of light emission and reveals the semantic derivation models of the given class of words in the Slavic (Ukrainian, Polish), Germanic (English, German) and Romance (French) languages.

Key words: verbs of light emission, model, semantic derivation, semantic shift strategy, concept of situation.